

Kommunerna och skatten på kraftverkens inkomster

Av byråchefen E. Reuterswärd

1963 års riksdag har beslutat om ändringar i reglerna för fördelning mellan kommuner av rätten att beskatta inkomst av kraftverksrörelse. I samband därmed har även viss ändring vidtagits i de bestämmelser som reglerar beräkningen av statens inkomst av rörelse, framför allt kraftverksrörelse. Till grund för riksdagens beslut har legat prop. nr 84 och bevillningsutskottets bet. nr 38. Kommunalskattelagens nya lydelse framgår av SFS 1963: 303.

Det utredningsarbete som föregått lagstiftningen har utförts inom skattelags-sakkunniga av numera kammarrättsrådet B. Fredelius med biträde såsom experter av vattenrättsråden H. Hartzell och S. O. G. Zickerman. Skattelags-sakkunnigas betänkande i frågan, som är stencilerat, avlämnades den 30 juni 1961.

Nuvarande fördelningsregler

Större delen av kraftproducenternas inkomst beskattas i de kommuner, där kraften produceras. Detta förhållande beror närmast på garantibeskattningen av fastighet. Såsom såväl tidigare utredningar som skattelags-sakkunnigas undersökningar visat motsvaras nämligen en förhållandevis stor del av den beskattningsbara inkomst som påförs kraftföretagen av garantibelopp för fastighet. Landets största kraftproducent, vattenfallsstyrelsen, har sålunda under en följd av år redovisat nettointäkt av rörelse som

understiger procentavdraget. I den mån ett kraftföretags inkomst överstiger garantibeloppen, gäller emellertid särskilda fördelningsregler i 58 § KL jämte anvisningar.

Dessa fördelningsregler innebär i princip, att den procentavdraget överskjutande inkomsten fördelas med 10 % på huvudkontorskommunen, 65 % på de kommuner där förbrukning av kraften skett och återstående 25 % på de kommuner där kraftverk funnits (produktionskommuner). Genom en särskild spärregel har produktionskommunernas andel begränsats till 10 % av produktionsanläggningarnas taxeringsvärden.

Kritiken mot nuvarande fördelningsregler har främst gått ut på att produktionskommunerna genom utvecklingen på fastighetsbeskattnings-, kraftproduktionens och kraftdistributionens områden blivit missgynnade. I fråga om fastighetsbeskattningen har framhållits, att sänkningen av repartitionstalet från 5 till numera 2,5 lett till att en förhållandevis mindre del av inkomsten tillfaller produktionskommunerna som garantiskatt; den del av inkomsten som är underkastad de för produktionskommunerna jämförelsevis oförmånliga fördelningsreglerna i 58 § KL har därför vuxit.

På produktionens och distributionens område har en utveckling skett från — efter nuvarande måttstock — relativt små anläggningar, ofta belägna i närheten av de områden, där distribution till

konsumenterna ägde rum, till större anläggningar, som ligger på stort avstånd från konsumtionsområdet. Kraftanläggningarna utnyttjas numera även intensivare, och olika åtgärder har vidtagits i syfte att öka och förbättra produktionen. Nämnas må betydelsen av vidtagna och planerade vattenregleringar samt tillkomsten av stamlinjenätet och den samkörning mellan kraftföretagen som därigenom möjliggjorts. Detta har bidragit till en utveckling på distributionsidan som jämfört med tidigare förhållanden — där distributionen till konsumenterna ofta sköttes av de kraftproducerande företagen — inneburit, att dessa företags försäljning alltmera kommit att omfatta partileveranser av högspänd kraft till storförbrukare och återdistributörer. Producenternas detaljdistribution har till följd härav undergått en relativ minskning.

De nya fördelningsreglerna

De nya fördelningsreglerna är uppgjorda med utgångspunkt från att denna kritik mot nuvarande regler på området i allt väsentligt varit berättigad. Lagstiftningen avser således att stärka produktionskommunernas ställning.

Rätt att beskatta kraftverksinkomsterna skall enligt de nya reglerna föreligga för huvudkontorskommunen, produktionskommunerna och de kommuner där s. k. närdistribution bedrivits. Kretsen av de kommuner som skall räknas till produktionskommuner har vidgats. En definition av begreppen ”produktionskommun” och ”närdistribution” kommer att lämnas i det följande.

Fördelningen av inkomsten på de olika kommunerna skall ske så att 5 % av öv-

relseinkomsten, i vad den överstiger procentavdraget, tilldelas huvudkontorskommunen och återstoden hänföres till produktions- och närdistributionskommuner. Huvudkontorsandelen har således minskats till hälften. Denna minskning är en följd av initiativ av riksdagen, som biföll motioner härom.

Fördelningen mellan å ena sidan närdistributionskommuner och å andra sidan produktionskommuner skall ske efter förhållandet mellan företags försäljning av kraft i närdistribution (d. v. s. i huvudsak detaljförsäljning) och övrig försäljning (d. v. s. i princip försäljning i parti). Den del av inkomsten som vid denna proportionering belöper på försäljning i närdistribution beskattas i närdistributionskommunerna och återstoden i produktionskommunerna. Såsom ett undantag från denna fördelningsregel har införts en särskild bestämmelse om att viss inkomst alltid skall förbehållas produktionskommunerna; se härom nedan.

I förhållande till nuvarande regler innebär den nya lagstiftningen framför allt två ändringar. Dels skall fördelningen — bortsett från huvudkontorsandelen — inte längre ske efter fasta procentsatser utan anpassas efter inriktningen av det enskilda företags verksamhet. Dels skall partileverans till återdistributör eller storkonsument i princip inte längre grunda beskattningsrätt. För att kommun skall få beskattningsrätt erfordras att kraftverksföretaget inom kommun bedriver verklig distributionsverksamhet över eget ledningsnät.

Närdistributionskommuner

Begreppet närdistribution är en nyhet

i skattelagstiftningen. Skattelagssakkunniga använde i sitt betänkande i stället uttrycket detaljdistribution. I huvudsak torde den sakliga innebörden av de båda uttrycken vara densamma, men med "närddistribution" har bättre anknytning nåtts till den terminologi som användes i fråga om koncessionering av distribution av elektrisk kraft. Fördelningsreglerna torde härigenom bli lättare att tillämpa.

Bestämmelserna om koncessionering av kraftdistributionen är intagna i en lag av den 27 juni 1902 (nr 71) och nuvarande bestämmelser på området tillkom genom lagstiftning år 1957 (Prop. 1957:161; L³U 22; SFS 1957:383). Denna lagstiftning innebär, att koncession krävs för rätt till framdragande eller begagnande av elektrisk starkströmsledning. Tillstånd kan avse antingen en i huvudsak bestämd sträckning (linjekoncession) eller ledningsnät inom visst område (områdeskoncession).

Områdeskoncession avser ett visst geografiskt område och meddelas inte bara för lågspänningsledningar utan även för andra närddistributionsledningar (ortsledningar på landsbygden eller motsvarande lokala ledningar inom städer och andra tätorter). För stamlinjer, landslinjer och bygdeledningar beviljas linjekoncession.

Har områdeskoncession beviljats, skall försäljningen av kraft inom området hänföras till försäljning i närddistribution. Detta gäller även om viss del av distributionsverksamheten inom området i och för sig är hänförlig till försäljning av kraft i parti.

De nya koncessionsreglerna har emellertid inte genomförts överallt, utan äldre bestämmelser om kraftdistribution gäl-

ler övergångsvis fortfarande i fråga om anläggningar, som utförts före den 1 januari 1958. För sådana äldre anläggningar skall i fråga om fördelning av rätten att beskatta kraftverksinkomsterna de nya koncessionsreglerna tillämpas analogivis. Om kraftproducenten i dessa fall distribuerat kraft på eget ledningsnät av annat slag än bygdeledningar, landslinjer och stamlinjer under förhållanden, som är jämförbara med den distribution som sker med områdeskoncession, hänföres distributionen till närddistribution.

Det bör observeras, att närddistribution i vissa fall ev. kan förekomma utan områdeskoncession, även när de nya koncessionsreglerna gäller. Det torde nämligen inte kunna uteslutas att viss närddistribution sker på grundval av linjekoncession. Om så är fallet, torde denna närddistribution grunda beskattningsrätt för kommunen.

Fördelningen av beskattningsunderlaget mellan de olika närddistributionskommunerna skall ske i förhållande till bruttointäkterna av närddistributionsförsäljningen inom varje kommun.

Produktionskommuner

Genom den nya lagstiftningen har en utvidgning skett av kretsen produktionskommuner. Kraftproduktion skall nämligen anses ha skett inte bara vid kraftverk med tillhörande anläggningar utan även vid regleringsdammar. Rätt till del av produktionsandelen av inkomsten skall således tillkomma även de kommuner, där regleringsdammar finns. Hittills har regleringsdammarna inte givit kommunerna annat skatteunderlag än det som

följer av garantibeskattningen av fastighet.

Regleringsdammarna tillhör ofta annan juridisk person än kraftföretaget, nämligen en regleringssamfällighet. Delägare i denna är då de kraftföretag som drar nytta av regleringen. Regleringssamfälligheten redovisar regelmässigt intet överskott på sin verksamhet. Genom bestämmelse i 45 § andra stycket KL har kraftföretaget — ehuru det icke direkt äger del i regleringsanläggningen — rätt till det på regleringsdammen belöpande procentavdraget, i den mån det motsvarar företagets andel i samfälligheten. Även vid dessa av regleringssamfällighet ägda regleringsdammar skall kraftproduktion anses ha ägt rum.

Om produktionsandelen skall fördelas mellan flera kommuner, skall denna fördelning ske efter förhållandet mellan taxeringsvärdena på produktionsanläggningarna i de olika kommunerna. I fråga om regleringsdamm, som ägs av regleringssamfällighet beaktas dock bara den del av anläggningens taxeringsvärde som svarar mot kraftföretagets rätt till procentavdrag för regleringsanläggningen.

Genom att regleringsdammskommunerna fått rätt att delta i beskattningen av kraftverksföretagens inkomster, har ett gammalt önskemål från berörda kommuner tillgodosetts. Förslag har även framkommit att ge visst skatteunderlag åt sådana kommuner, som berörs av vattenreglering, vars dammanläggning är belägen i annan kommun. Dessa förslag har dock inte lett till åtgärd.

Minimiregel för produktionsandelen

Den grund för fördelning av skatteunderlaget mellan produktions- och närdistributionskommuner som lagstiftning-

en bygger på skulle i vissa extrema fall kunna leda till en försämring för produktionskommunerna. Detta skulle inträffa om hela eller den huvudsakliga delen av den producerade kraften såldes i närdistribution. Beskattningsrätten skulle vid proportionering mellan försäljning i närdistribution och övrig försäljning då i sin helhet eller huvudsakligen tillkomma närdistributionskommunerna, medan produktionskommunerna skulle få intet eller åtminstone mindre skatteunderlag än med hittillsvarande regler. Dessa innebär ju, som tidigare nämnts, att produktionskommunerna får 25 % av det fördelningsbara skatteunderlaget.

För att undgå denna effekt har i fördelningsreglerna intagits en särskild regel, som tillförsäkrar produktionskommunerna en minimiandel av den efter procentavdrag återstående inkomsten. Denna minimiandel har bestämts till 30 %.

Om företaget försålt inte bara kraft, som producerats vid företagets egna anläggningar, utan också kraft som inköpts i parti, skall minimigränsen 30 % räknas blott på inkomsten av den av företaget självt producerade kraften. Denna inkomst skall beräknas schablonmässigt efter förhållandet mellan de försålda kraftkvantiteterna. Om således den försålda kraftmängden exempelvis till 1/3 härrör från inköp och till 2/3 från egen produktion, anses 2/3 av den inkomst, som skall fördelas mellan kommunerna, härröra från försäljning av den av företaget producerade kraften.

Vattenfallsstyrelsens leveranser till SJ m. fl.

Enligt en bestämmelse i 53 § 1 mom. KL är staten inte skattskyldig för in-

komst av leveranser av elektrisk kraft till statens kommunikationsverk och vissa andra anläggningar. Denna skattefrihet går tillbaka på lagstiftning år 1920. Genom den därefter skedda elektrifieringen av stora delar av SJ har skattefriheten fått förhållandevis stor betydelse. Den kan för närvarande uppskattas till kommunalskatt på 2 milj. kr. Detta har lett till att nuvarande ordning blivit utsatt för kritik, särskilt från de norrlandskommuner, inom vilka vattenfallsstyrelsens största anläggningar äro belägna.

Skattelagssakkunniga föreslog att skattefriheten för kraftleveranser till kommunikationsverken m. fl. skulle upphävas. Propositionen innehöll emellertid inget förslag härom. I propositionen uttalades i stället att frågan om denna skattefrihet borde lösas i samband med att ställning togs till 1958 års skatteutjämningskommittés blivande betänkande.

Under riksdagsbehandlingen väcktes motioner med yrkande om att skattelagssakkunnigas förslag om upphävande av skattefriheten för nämnda kraftleveranser skulle genomföras. Riksdagen biföll dessa motioner.

Statens rätt till avdrag för gäldränta

Vattenfallsstyrelsen tillgodoför sig vid beräkning av inkomst av rörelse avdrag för gäldränta. Ränta beräknas därvid på större delen av det investerade kapitalet och efter medelräntefoten för den fonderande statsskulden. Under åren 1953—1961 varierade denna räntefot mellan 3,10 och 3,96 %. Ränteavdragens belopp är numera mycket betydande, t. ex. 139 milj. kr. år 1961.

Frågan om begränsningar i statens rätt till gäldränteavdrag har länge diskuterats. Särskilda sakkunniga år 1929 och 1944 års skattesakkunniga föreslog sålunda en maximering av räntefoten. Skattelagssakkunniga åter föreslog den begränsningen att ränta skulle få beräknas blott på högst 2/3 av det bokförda värdet av de i förvärvskällorna nedlagda tillgångarna; återstående tredjedel skulle då anses vara eget kapital, motsvarande aktiebolagens aktiekapital och fonder.

Skattelagssakkunnigas förslag på denna punkt har emellertid inte föranlett lagstiftning. I propositionen framhölls att denna fråga har nära samband med de spörsmål om de statliga affärsföretagens redovisningsprinciper som utredes av den hösten 1961 tillkallade affärsverksutredningen. Ett ställningstagande till förslaget om nya principer för vattenfallsstyrelsens redovisning av ränta på det i rörelsen investerade kapitalet borde därför anstå i avbidan på att affärsverksutredningen slutfördes. — Riksdagen delade den uppfattning i frågan som kommit till synes i propositionen.

Ikraftträdande

De nya reglerna för fördelning av rätten att beskatta kraftverkens inkomster och upphävandet av skattefriheten för vattenfallsstyrelsens kraftleveranser till SJ m. fl. träder i kraft omedelbart. De skall tillämpas första gången vid 1964 års taxering.